

För Sverige nya Coleoptera.

VIII.

(Mit Auszug in deutscher Sprache und Beschreibung des *Enicmus nidicola* nov. sp.).

Av

THURE PALM.

I. *Stenus* (Tesnus) *salisburgensis* Bernh. s. A. Strand (Fig. 1—3).

I Norsk Ent. Tidskr., B. VI, H. 2—3, 1942, s. 70—73, har A. Strand utrett de norska formerna av *crassus-formicetorum*-gruppen och därvid kommit till det resultatet, att i Norge finnas tre arter: *formicetorum* Mannh., *crassus* Steph. och *salisburgensis* Bernh., varav de båda sistnämnda med säkerhet endast kunna skiljas på hannarnas genitalorgan. *Formicetorum* förekommer i större delen av Norge, medan *crassus* huvudsakligen är funnen i norra och *salisburgensis* uteslutande i södra Norge.

Hos oss torde utbredningen vara likartad vad *formicetorum* beträffar, i det att fynd av denna art föreligga från de flesta svenska landskap. Vid revision av mitt »*crassus*»-material, som utgöres av ett 60-tal exemplar från 19 olika lokaler i Sk., Ög., Öl., Gtl., Nke, Vrml., Dlr., Jmt. (Bispgården, Jorm) och Nb. (Ö. Torneå), har det däremot visat sig, att detta märkligt nog enbart omfattar arten *salisburgensis*, vilken i Sverige sålunda synes vara vitt utbredd. Ej heller red. A. Janssons och lektor E. Wiréns samlingar innehålla något svenskt ex. av den äkta *crassus* s. A. Strand.¹ Om denna art verkligen finnes i vårt land, så torde den under alla omständigheter vara avsevärt mycket sällsyntare än *salisburgensis*, och närmast kan man väl då vänta att anträffa den i de nordliga landskapen.

I fråga om dessa skalbaggars levnadsvanor har jag redan under mina tidigare samlareår lagt märke till att »*crassus*»-formen i naturen uppträder på två väsentligt olika sätt, nämligen dels, i likhet med de flesta *Stenus*-arterna, på sankta lokaler vid sjöar och vattendrag samt under tång vid havskusten, dels — och kanske oftast — under multnande växtdelar på varma sandjordar, i drivbänksavfall o. d. Någon morfo-

¹ Enligt Strand (l. c.) har det ännu ej genom typgranskning definitivt fastslagits vilken av de ur kollektivformen »*crassus*» härledda båda arterna, som skall bära det ursprungliga namnet.

logisk skillnad mellan djuren från den ena eller andra biotopen har emellertid ej kunnat påvisas, utan samtliga tillhöra enligt genitalundersökta exemplar arten *salisburgensis*. — *Formicetorum* har jag mest tagit på utpräglade sankmarkslokaler, t. ex. bland vegetationen vid *Sphagnum*-tjärnar, men däremot aldrig hos myror.

2. *Atheta* (s. str.) *oblita* Er.

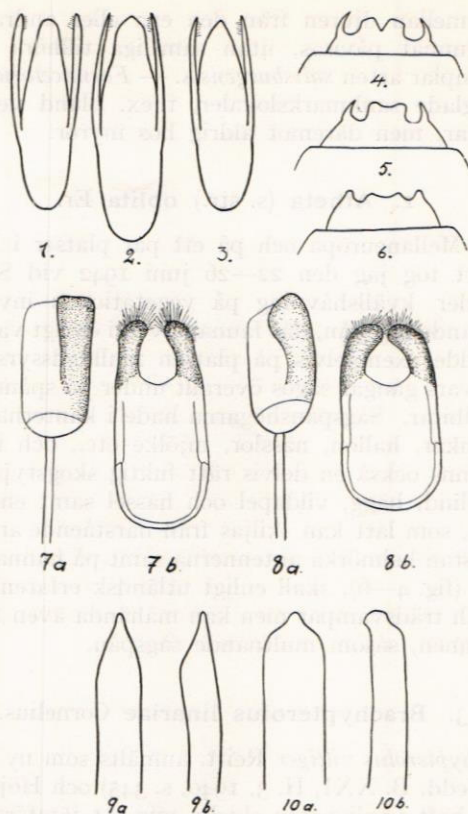
Av denna i Mellaneuropa och på ett par platser i Danmark förut funnå *Atheta*-art tog jag den 22—26 juni 1942 vid Sandbäckshult i Sml. 5 ♂♂ under kvällshävning på vegetationen invid några stora högar av multnande sågspån, där faunan även i övrigt var ganska märklig. Så uppträdde exempelvis på platsen mullvadssyrsan (*Gryllotalpa gryllotalpa* L.), vars gångar sågos överallt under på spånen kringströdda plank- och brädbitar. Sågspånshögarna hade i kanterna en rik vegetation av ormbunkar, hallon, nässlor, mjölke etc., och i den närmaste omgivningen fanns också en delvis rätt fuktig skogstyp med inslag av al, björk, ek, lind, hägg, vildapel och hassel samt enstaka barrträd.

Atheta oblita, som lätt kan skiljas från närstående arter på de korta, kraftiga och nästan helmörka antennerna samt på hannarnas sekundära könskaraktärer (fig. 4—6), skall enligt utländsk erfarenhet leva i ruttande mark- och trädsvampar men kan måhända även tänkas hålla till i andra växtämnen, såsom multnande sågspån.

3. *Brachypterolus linariae* Cornelius.

Sedan *Brachypterolus villiger* Reitt. anmälts som ny för den danska faunan (Ent. Medd. B. XXI, H. 3, 1940, s. 345) och Højesteretsdommer Victor Hansen haft vänligheten skicka mig ett jämförelseexemplar av den nya arten, som står *pulicarius* L. mycket nära, underkastade jag mina till denna senare art hänförda exemplar en förnyad granskning för att utröna om möjligen båda arterna också skulle finnas hos oss. Det visade sig emellertid ytterst svårt att komma till ett säkert resultat blott med ledning av de yttre kännetecknen, som syntes variera inom ganska vida gränser. Bättre besked gav däremot en undersökning av hannarnas genitalier, enligt vilka det svenska materialet kunde uppdelas i två rätt väl skilda typer. Den ena av dessa stämde överens med de utländska handböckernas beskrivning på *pulicarius*, medan den andra föreföll att vara en annan art än *villiger* såsom denna beskrives av Reitter och Ganglbauer. Slutlig klarhet i namnfrågan gav mig efter en tid Hr Hansen, som i brev omtalade, att den senare arten ej var identisk med den mellaneuropeiska *villiger*, av vilken han lyckats skaffa jämförelseexemplar, utan med en tredje art, *linariae* Cornelius.

Då Hr Hansen i Ent. Meddelelser ämnar behandla de nordiska *Brachypterolus*-arterna och huru de skiljas åt, kan jag här inskränka

- Fig. 1—3. Konturteckning av genitalorganet hos ♂ av: 1. *Stenus crassus* Steph., A. Strand (Målselven, leg. A. Strand). — 2. *S. salisburgensis* Bernh. (Omberg, leg. Palm). — 3. *S. formicetorum* Mannh. (Jorm, leg. Palm).
 Fig. 4—6. Bakkroppens 6:te fria rygglid hrs ♂ av: 4. *Atheta oblita* Er. — 5. *A. basicornis* Muls. et Rey. — 6. *A. gagatina* Baudi.
 Fig. 7—8. Penis (a) och paramererna (b) hos: 7. *Brachypterus pulicarius* L. — 8. *B. linariae* Cornelius.
 Fig. 9—10. Penisspetsen underifrån (a) och från sidan (b) hos: 9. *Enicmus minutus* L. — 10. *E. nidicola* n. sp.

mig till att blott lämna teckningar av de båda arternas hanliga genitalorgan (fig. 7—8) samt att meddela resultatet av materialgranskningen. För att få bilderna redigare ha paramererna skilts från penis och den inre byggnaden ej utritats. Särskilt beträffande de delar av penis, som äro svagt kitiniserade, förekomma hos bägge arterna smärre individuella variationer, vilka dock ej äro av den storleksordning, att de förtaga intrycket av att *pulicarius* och *linariae* äro två goda arter. Såsom lätt iakttagbara yttre särmärken kan därjämte framhållas, att

första antennleden i regel är mörk hos *linariae* men roströd, såsom lederna i övrigt, hos *pulicarius*.

I min samling finnas av *pulicarius* 24 ex. och av *linariae* 25 ex., vilka fördela sig på följande lokaler. *Pulicarius*: Sk. Lomma, Skanör och Sandhammaren; Sml. Hornsö och Strömserum. *Linariae*: Sk. Ystad; Sml. Hornsö och Strömserum; Ög. Ombergstrakten (flera lokaler); Vrml. Skoghall. — Därjämte har jag tagit båda arterna vid Pärnu i Estland. — På två platser ha arterna anträffats i sällskap på *Linaria vulgaris*, i vars blommor skalbaggarna förekomma, oftast i stor mängd.

4. *Cryptophagus fuscicornis* Strm.

Vid sällning av torr, murken ved i en ihålig, kullstörtad, uråldrig bok erhöj jag den 23 juni 1942 i Långemåla socken, Sml., tvenne *Cryptophagus*-ex., vilka genom sin starka glans och översidans kraftiga punktur i förening med halssköldens hakformiga framhorn företrädde en typ, som jag ej förut sett. Djuren skickades därför till vår *Cryptophagus*-specialist, N. Bruce, som var vänlig bestämma exemplaren och fann dem höra till arten *fuscicornis* Strm., tidigare känd från Mellaneuropa och från två lokaler i Norge (Oslo, Lervik).

Reitter uppger i *Fauna Germanica* III, s. 62, att *fuscicornis* skall förekomma i gamla getingbon. Något sådant observerades ej i den ihåliga bokstammen, som på insidan och just där sällningen utfördes emellertid var starkt söndergnagd av den i virket ännu levande, glänsande svarta myran (*Lasius fuliginosus* Latr.). Utbytet i övrigt vid sällningen av den torra veden var ej heller utan intresse och bestod av följande coleopterarter: *Stichoglossa corticina* Er. (2 ex.), *Tyrus mucronatus* Panz. (1 ex.), *Ctesias serra* F. (ett 15-tal imagines och larver), *Cryptophagus badius* Strm. (5 ex.) och *quercinus* Er. (4 ex.) samt *Mycetachara axillaris* Payk. (11 ex.).

Lokalen var densamma, där *Drapetes biguttatus* Pill först återupptäcktes i Långemåla-området (Ent. Tidskr. 1943, s. 191). Som komplettering till prof. O. Lundblads intressanta meddelande om denna art kan nämnas, att jag fann det första *Drapetes*-exemplaret i sällskap med *Tritoma bipustulata* F. och *Mycetophagus 4-pustulatus* L. på undersidan av torra svampar, som växte i änden av den kullstörtade bokstammen, och de övriga (4 ex.) på stubben, där de i den heta middagsolen tillsammans med *Tomoxia biguttata* Gyll. slogo till och där de liksom denna vore ytterst skygga och svåra att fånga.¹

¹ Fångsten av skygga och livliga skalbaggar, som gärna använda flygvingarna och som sitta på ytan av trädstammar, stubbar, grenar o. d., är svår att utföra, enär det fordras både tur och skicklighet att få tag i dem med hjälp av håv eller genom att lägga handen över dem. Bättre utsikt till resultat erhålles om man, såsom prof. Lundblad under en exkursion lärde mig, lätt skrynklar ihop en näsduk och lägger denna försiktigt över djuret, som då vanligen söker gömma sig i näsduken.

5. *Enicmus nidicola* nov. sp.

I Ent. Tidskr. 1919, s. 85—86, omnämner A. Jansson en gulbrun form av *Enicmus minutus* L., som han funnit i rätt stort antal i ekorrhon i Närke och som genom sin ljusa färg konstant skulle skilja sig från den eljest mycket varierande *minutus*. Samma form anträffade förf. senare mycket talrik i rovfågelbon i Kisa sn, Ög. (Ent. Tidskr. 1936, s. 87), By sn, Dlr. samt Österfärnebo och Hedesunda s:nar, Gstr. Även dessa exemplar voro konstant enfärgat ljusa, ehuru färgen hos flertalet individ gick mera i rödbrunt eller rostrött än i gulbrunt.¹ Båda uppfattade vi färgformen som en på grund av djurens levnadssätt mer eller mindre tillfällig avvikelse från huvudformen.

Emellertid blev det anledning att åter ta upp frågan om denna färgform, sedan min vän, Fullmektig A. Strand, Oslo, för granskning sänt mig exemplar av alldeles samma typ från Nordnorge och meddelat att formen också anträffats på andra platser i Norge i fågel- och ekorrhon. Det fanns då skäl misstänka, att det kunde röra sig om en särskild art, och Hr Strand ansåg ej otroligt, att denna vore identisk med en från Mellaneuropa (Col. Centr. 3, 1928/29, 198) för ej länge sedan beskriven *Enicmus*-art, *Kolbei* Wanka, vilken bland annat upptages i Horions »Nachtrag zu Fauna Germanica», s. 242.

En av förf., efter överenskommelse med Hr Strand, på ett stort material företagen undersökning av de hanliga genitalierna visade, att dessa (fig. 9—10) voro konstant olika hos de båda formerna, vilka på grund härav med säkerhet kunna betraktas som artskilda. I vissa punkter överensstämmer den roströda arten med beskrivningen på *Kolbei*, i andra däremot icke, såsom i fråga om så lätt iakttagbara detaljer som att täckvingarna skulle vara båtformigt utdragna och i bakre tredjedelen intryckta vid suturen. Då arten ej heller synes sammanfalla med någon förut beskriven form av *minutus* eller med någon annan hittills känd *Enicmus*-art, har den i slutet av denna uppsats beskrivits som ny och kallats *nidicola*.

Från *minutus* avviker *nidicola* förutom det tidigare anförda genom större medelstorlek, något smalare form — särskilt äro elytra mera långsträckta och tillspetsade — samt genom tydligare intryckning på täckningarna strax bakom skutellen. Intryckningen hos denna art ligger sålunda i främre tredjedelen av täckvingarna, ej i den bakre såsom för *Kolbei* uppgives.

Av *nidicola* har jag hittills sett ex. från Sml. Flisby (O. Lundblad), Ög. Kisa sn (T. Palm), Nke Örebro-trakten (A. Jansson), Vrml. Lundsberg (E. Wirén), Upl. (E. Wirén), Dlr. By sn (T. Palm), Gstr. Österfärnebo och Hedesunda s:nar (T. Palm). De norska *nidicola*-ex., som

¹ Sannolikt har flertalet av de av Jansson i ekorrhon tillvaratagna exemplaren varit omogna, ännu ej utfärgade individ.

Hr Strand skickade mig, voro från Bojobaeski, Ravnaa Rana, Rundhaug M. elv, Ski och Tromsö.

Alla *nidicola*-fynd, om vilka säkra uppgifter föreligga, äro gjorda i bon av ekorre eller fåglar, såsom bivräk, ormvräk, duvhök, trast, stare och flugsnappare. I Norge har Hr Strand också tagit arten i tamhönsreden. Slutligen har jag funnit 1 ex. hos *Formica rufa* i en ihålig, murken ek.

6. *Ceutorrhynchus inaffectatus* Gyll.

Upptäckten av denna art gjordes 1942 av lektor C. H. Lindroth, som konstaterade dess förekomst i ett par trädgårdar vid Djursholm, Upl. Han hade där på *Hesperis matronalis* L. lagt märke till en liten grå vivel, som i ganska stort antal under större delen av sommaren höll till särskilt på växtens kronblad och som han utan närmare undersökning trodde vara den vanliga *Ceutorrhynchus assimilis* Payk. Stegrat intresse för djuren fick han genom ett par notiser i under samma år utkomna häften av de finska entomologiska tidskrifterna, enligt vilka *C. inaffectatus* anträffats vid Lojo och i Helsingfors' Bot. Trädgård på *Hesperis*, som jämte *Alliaria officinalis* Andr. skall vara artens vanligaste näringsväxt. Skalbaggarna togos nu under noggrannare skärskådande och visade sig samtliga tillhöra arten *inaffectatus*, som lätt skiljes från *assimilis* Payk., *syrites* Germ. och *rapae* Gyll. på de i Reitters Fauna Germanica angivna karaktärerna.

C. inaffectatus' utbredning sträcker sig över Mellaneuropa, Balkan, Ryssland och Sibirien, och under senare år har arten, förutom på de nämnda platserna i Finland, även anträffats i Danmark och Estland.

7. *Crypturgus subcribosus* Eggers.

Egendomligt nog har denna från *cinereus* Hbst. relativt lättskilda art ej förut anmälts som ny för vår fauna, fastän den i Danmark och Norge uppgives väl så vanlig som *cinereus*. I min samling har jag *subcribosus* från många lokaler i Ombergs-trakten, Ög. samt vidare från Älvkarleby sn, Upl., Hedesunda sn, Gstr. och By sn, Dlr. Oftast har den tagits i gran tillsammans med *Polygraphus poligraphus* L. Däremot äger jag *cinereus* endast från Grönsinka-trakten, Dlr. och Gstr., där denna art vid ett par tillfällen anträffats i sällskap med *Blastophagus minor* Hart. under tallbark. Sannolikt finnas båda arterna sammanblandade även i andra samlingar. Deras särmärken angivas t. ex. i Horions »Nachtrag zu Fauna Germanica», s. 350.

Auszug.

Als neu für Schweden wurden folgende Käferarten genannt: *Stenus salisburgensis* Bernh. s. A. Strand, *Atheta oblita* Er., *Brachypterolus linariae* Cornelius,

Cryptophagus fuscicornis Strm., *Enicmus nidicola* nov. sp., *Ceutorrhynchus inaffectus* Gyll. and *Crypturgus subcribosus* Eggers.

Enicmus nidicola nov. sp.

ist dem *E. minutus* L. sehr ähnlich, weicht aber von diesem durch konstant rostrote Farbe und anders gestaltete männliche Genitalien (Fig. 9—10) ab. Die Art ist durchschnittlich etwas gestreckter als *minutus*; die Flügeldecken sind auch meistens im vorderen Drittel deutlich eingedrückt. *E. nidicola* scheint auch der aus Süddeutschland beschriebenen Art *Kolbei* Wanka (Col. Centr. 3, 1928/29, 198) nahe zu stehen. Doch sind die Flügeldecken bei *nidicola* hinten nicht kahnförmig vorgezogen und im hinteren Drittel auch nicht neben der Naht breit und flach eingedrückt. — Die neue Art kommt — oft in grosser Anzahl — fast ausschliesslich in Eichhörnnestern, Vogelnestern und Horsten vor und ist bisher an mehreren Orten in Mittelschweden und Nordnorwegen angetroffen worden.

Enicmus nidicola nov. sp. (Fig. 9—10).
 Enicmus minutus L. (Fig. 11—12).
 Cryptophagus fuscicornis Strm. (Fig. 13—14).
 Ceutorrhynchus inaffectus Gyll. (Fig. 15—16).
 Crypturgus subcribosus Eggers. (Fig. 17—18).

Årsrapport.

Årsrapport om de svenska nordliga lönkärlens skadedjur 1943.